

HỆ THỐNG MỤC LỤC TRỰC TUYẾN VỚI VIỆC SỬ DỤNG TIÊU ĐỀ ĐỀ MỤC

LƯƠNG MINH HÒA – BUI THỊ MỸ DUYÊN
Phòng Công tác Kỹ thuật
Thư viện ĐH. Khoa học Tự nhiên TP. HCM.

Mục lục trực tuyến (MLTT) – Online Catalog là hệ thống mục lục được tra cứu trên mạng máy tính. Hay nói một cách khác MLTT là kết quả của việc tự động hóa hệ thống mục lục phiếu.

Trên thế giới có nhiều phần mềm quản lý thư viện khác nhau cho nên có nhiều hình thức tổ chức MLTT khác nhau, phần lớn là khác nhau về giao diện, còn nội dung tìm kiếm thì tuân theo một chuẩn chung, đó là dựa trên cơ sở **Hệ thống mục lục tiêu đề**: Tiêu đề tác giả, Tiêu đề nhan đề, và Tiêu đề đề mục.

Trong MLTT, người sử dụng thường nhận được những chỉ dẫn chung như sau:

- Luôn luôn bắt đầu bằng cách chọn tìm kiếm trong một tiêu đề (Heading) nào đó: Tác giả (Author), Nhan đề (Title), hay Đề mục (Subject) bằng cách chọn Từ khóa (Keyword hay Word) trong những tiêu đề đó. Cũng giống như trong Mục lục phiếu, ta chỉ chọn mỗi lúc một từ phiếu, hoặc là Từ phiếu Nhan đề, hoặc là Từ phiếu Tác giả, hoặc là Từ phiếu Đề mục. Trừ phi hệ thống phiếu được xếp theo Mục lục từ điển (Dictionary Catalog) tức là các phiếu tác giả, nhan đề, đề mục đều được xếp chung theo trật tự chữ cái, trong trường hợp này, trong MLTT ta chọn tìm theo Từ khóa trong toàn CSDL;
- Để truy cập theo chủ đề (Subject Access), ta chọn tùy chọn (Option) là Đề mục (Subject) rồi gõ Từ khóa phản ánh đề tài ta muốn tìm vào ô hội thoại;
- Một danh sách Tiêu đề đề mục (TĐĐM) có chứa Từ khóa đó hiện ra. Từ khóa có thể nằm trong Tiêu đề chính mà cũng có thể nằm trong Tiêu đề phụ; có khi chỉ nằm ở đầu Tiêu đề chính mà thôi. Đây chính là hệ thống Mục lục đề mục;
- Người sử dụng dò tìm đề tài hay nội dung mình cần tìm bằng cách chọn một TĐĐM thông qua hệ thống Mục lục đề mục đó;
- Một danh sách những tài liệu thuộc TĐĐM đó được hiển thị để độc giả chọn tìm tài liệu thích hợp;
- Cuối cùng biểu ghi thư tịch của tài liệu đó được hiển thị.

Người sử dụng có thể tìm kiếm tài liệu theo nhiều cách khác nhau. Tuy nhiên để truy cập theo chủ đề thì đây là phương pháp cơ bản và chuẩn mực nhất mà người cán bộ biên mục cung cấp cho người sử dụng. Ta dễ dàng tìm thấy phương cách này trên bất cứ một hệ thống MLTT nào khắp nơi trên thế giới.

Sau đây là minh họa cách tìm kiếm cơ bản đó trong hệ thống MLTT của Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên TP.HCM:

TRANG CHỦ | GIỚI THIỆU | DỊCH VỤ | **TRA CỨU OPAC** | BỘ SƯU TẬP | TÀI NGUYÊN | BẢN TIN | SỰ KIỆN | NIÊN GIÁM | HƯỚNG DẪN

Cổng thông tin
Thư viện ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN TP. HỒ CHÍ MINH English

TRA CỨU CSDL KHTN | TRA CỨU 239.50

Tra cứu OPAC → **Tìm kiếm cơ bản**

Online Catalog

Từ khóa: (red arrow pointing to the input field)

Tiêu đề: (dropdown menu with options: Đề mục, Nhan đề, Tác giả, Tất cả)

HƯỚNG DẪN

- Chọn tiêu đề, bao gồm: Đề mục, Nhan đề, Tác giả hoặc Tất cả (Nếu không muốn chọn tiêu đề nào).
Ví dụ: Chọn tiêu đề là **Tác giả**
- Nhập từ khóa cần tìm
Ví dụ: Nhập từ khóa là **Minh Hiệp**.
- Nhấn nút **Tim kiếm** để tìm
- Dò tìm trong danh sách Tiêu đề.

Hình 1: Chọn Đề mục (Subject) trong giao diện tìm kiếm với từ khóa “*việt nam*”

TRANG CHỦ | GIỚI THIỆU | DỊCH VỤ | **TRA CỨU OPAC** | BỘ SƯU TẬP | TÀI NGUYÊN | BẢN TIN | SỰ KIỆN | NIÊN GIÁM | HƯỚNG DẪN

Cổng thông tin
Thư viện ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN TP. HỒ CHÍ MINH English

TRA CỨU CSDL KHTN | TRA CỨU 239.50

Tra cứu OPAC → **Tìm kiếm cơ bản**

◀ Trang chủ ◀ Trở về

Danh sách từ 241 - 250 của 411 Đầu | Trước | 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28 | Sau | Cuối

#	Số biểu ghi	Đề mục	Loại
241	2	Tín ngưỡng Việt Nam, Phong tục tập quán -- Việt Nam	VNSH
242	1	Tôm (Động vật) -- Vũ trụ học -- Việt Nam	VNSH
243	1	Tôm (Động vật) -- Virus -- Việt Nam	VNSH
244	2	Tôn giáo, Phật giáo -- Việt Nam	VNSH
245	3	Tảo -- Việt Nam	VNSH
246	1	Tỉnh và thành phố -- Việt Nam	VNSH
247	5	Tục ngữ ca dao -- Việt Nam	VNSH
248	2	Tứ tuyệt (Thể thơ) -- Việt Nam	VNSH
249	1	Việt Nam	VNSH
250	1	Việt Nam -- Bản đồ giao thông	VNSH

Hình 2: Danh sách liệt kê những TĐĐM có chứa Từ khóa “*Việt nam*” có trong tiêu đề chính và cả trong tiêu đề phụ.

Dò tìm TĐĐM thích hợp (Ví dụ: chọn Tiêu đề đề mục “*Tảo—Việt Nam*”). Hệ thống sẽ cho ta một danh sách những tài liệu mang TĐĐM này.

TRANG CHỦ | GIỚI THIỆU | DỊCH VỤ | **TRA CỨU OPAC** | BỘ SƯU TẬP | TÀI NGUYÊN | BẢN TIN | SỰ KIỆN | NIÊN GIÁM | HƯỚNG DẪN

Cổng thông tin
Thư viện ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN TP. HỒ CHÍ MINH English

TRA CỨU CSDL KHTN | TRA CỨU Z39.50

Tìm kiếm cơ bản
Sách
Tạp chí
Luận văn
Công trình nghiên cứu
Hội nghị - Báo cáo
Tài liệu multimedia

Trở về

#	Nhan đề	Tác giả	Nhan đề đầy đủ	Năm
1	☐ Nghiên cứu thành phần và phân bố phiêu sinh thực vật trên sông Vàm cỏ tây thuộc tỉnh Long An	Trần, Ngọc Đức	Nghiên cứu thành phần và phân bố phiêu sinh thực vật trên sông Vàm cỏ tây thuộc tỉnh Long An / Trần Ngọc Đức	2002
2	☒ Thành phần và phân bố phiêu sinh thực vật ở Cần Giờ	Nguyễn, Thị Bích Lan	Thành phần và phân bố phiêu sinh thực vật ở Cần Giờ / Nguyễn Thị Bích Lan	1999
3	☐ Tảo nước ngọt Việt Nam: Phân loại bộ tảo lục	Võ, Hành	Tảo nước ngọt Việt Nam: Phân loại bộ tảo lục / Võ Hành, Dương Đức Tiến	1997

Hình 3: Danh sách tài liệu ứng với TĐDM “*Tảo – Việt Nam*”. Dò tìm tài liệu thích hợp (Ví dụ: chọn Tài liệu thứ hai)

TRANG CHỦ | GIỚI THIỆU | DỊCH VỤ | **TRA CỨU OPAC** | BỘ SƯU TẬP | TÀI NGUYÊN | BẢN TIN | SỰ KIỆN | NIÊN GIÁM | HƯỚNG DẪN

Cổng thông tin
Thư viện ĐẠI HỌC KHOA HỌC TỰ NHIÊN TP. HỒ CHÍ MINH English

TRA CỨU CSDL KHTN | TRA CỨU Z39.50

Tìm kiếm cơ bản
Sách
Tạp chí
Luận văn
Công trình nghiên cứu
Hội nghị - Báo cáo
Tài liệu multimedia

Trở về

<< Đầu << Trước || Sau >> Cuối >>

Tóm lược	Chi tiết	Marc	Dublin Core
<p>Loại tài liệu : Luận Văn Tác giả : Nguyễn, Thị Bích Lan Nhan đề : Thành phần và phân bố phiêu sinh thực vật ở Cần Giờ / Nguyễn Thị Bích Lan Thông tin xuất bản : TP.HCM : Đại học Khoa học Tự nhiên , 1999. Mô tả : 57 tr. ; 29 cm. Đề mục : Tảo -- Việt Nam Số phân loại : 577.6 Dữ liệu xếp giá : 577.6 NG- L</p>			
THÔNG TIN XẾP GIÁ			
Số đăng ký cá biệt	Tình trạng	Kho lưu trữ	
90000504	Sẵn sàng phục vụ	Kho A	

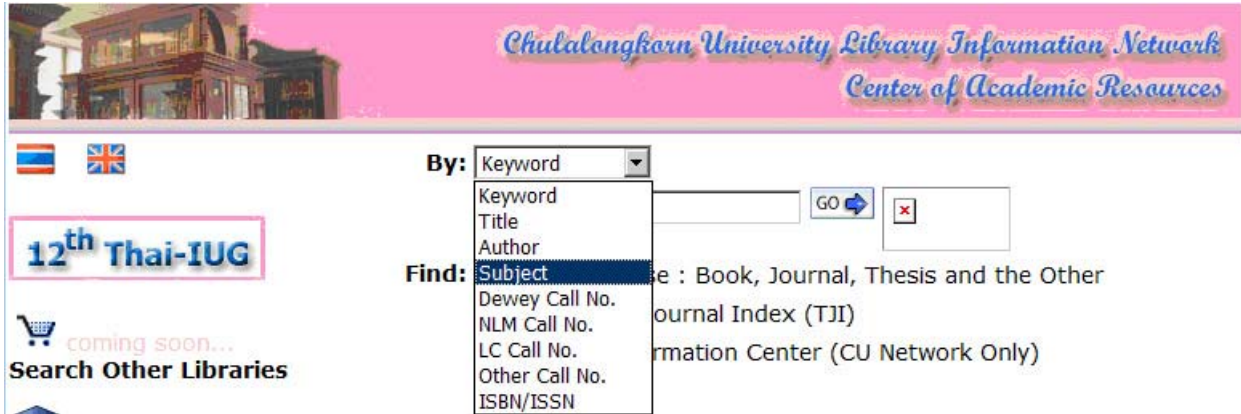
Hình 4: Kết quả biểu ghi thư tịch tài liệu với TĐDM “*Tảo – Việt Nam*”.

Chúng ta có thể xem những trường hợp truy cập theo chủ đề tương tự như vậy qua những minh họa các thư viện nước ngoài sau đây. Lưu ý rằng:

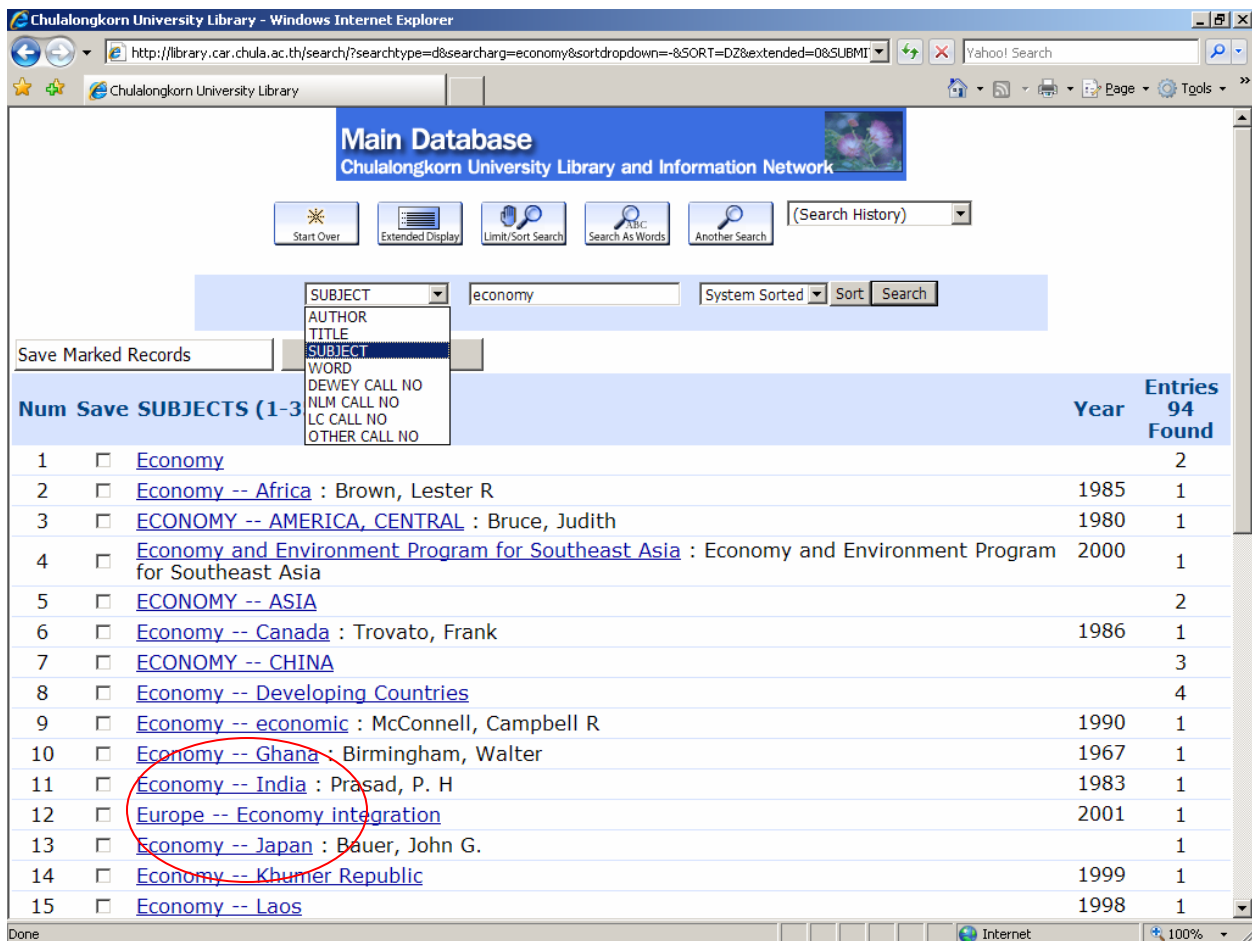
- Trong tất cả hệ thống MLTT chuẩn hóa này, Mục lục đề mục luôn luôn được liệt kê để độc giả dò tìm. Có thể có khác nhau về cách trình bày;
- Chỉ có TĐDM và đôi khi một số từ chuẩn khác là được liệt kê. Từ khóa đề tài tức từ khóa tự do (Trường 653 trong MARC) là không được liệt kê.

MỤC LỤC TRỰC TUYẾN THƯ VIỆN NƯỚC NGOÀI:

1. Thư viện Đại học Chulalongkorn:

Hình 5: Chọn Subject trong giao diện tìm kiếm với từ khóa “economy”

Hình 6: Danh sách liệt kê những TĐĐM có chứa Từ khóa “Economy” có trong tiêu đề chính và cả trong tiêu đề phụ giống như MLTT của Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên.

2. Thư viện Đại học Illinois:

University of Illinois at Urbana-Champaign
Online Library Catalog

Library Gateway Hours & Locations
E-Journals Ask A Librarian

Your session will expire in 09:11

NewSearch I-ShareCatalog OtherLibraries Headings Titles MyAccount / Renew Books Request History Quit Help

Now Searching: University of Illinois at Urbana-Champaign Library

Quick Search **Advanced Search** Course Reserves

Search for: vietnam

Quick Limit: None

Search by:

- Any Word Anywhere
- Start of Title (omit first word a, an, the)
- Start of Journal/Magazine Title
- Author (last name, first name)
- Subject Headings**
- Boolean Search (use and, or, not)
- Call Number
- Prolific Author/Composer
- Government Documents Call Number
- Series Title

20 records per page Search Reset

Hình 7: Chọn Subject trong giao diện tìm kiếm với từ khóa “vietnam”

University of Illinois at Urbana-Champaign
Online Library Catalog

Library Gateway Hours & Locations
E-Journals Ask A Librarian

Your session will expire in 09:10

NewSearch I-ShareCatalog OtherLibraries Headings Titles MyAccount / Renew Books Request History Quit Help

Now Searching: University of Illinois at Urbana-Champaign Library

You Searched: Subject= vietnam

Search Results: Displaying 1 through 20 of 20 entries. [Repeat search in the I-Share catalog?](#)

◀ Previous Next ▶

#	Number of Titles	Heading (Click to see titles.)	Heading Type
1	33	Vietnam.	Library of Congress
2	8	Vietnam.	LC subject headings for children
3	5	Vietnam.	MeSH
4	1	Vietnam.	GOO-trefwoordthesaurus (GTT)
5	1	Vietnam--1946-	Library of Congress
6	1	Vietnam--20th century--Periodicals.	Library of Congress
7	1	Vietnam, a television history (Television program)	Library of Congress
8	1	Vietnam Administrative and political divisions	Library of Congress
9	5	Vietnam--Administrative and political divisions--Maps.	Library of Congress
10	4	Vietnam--Administrative and political divisions--Posters.	Library of Congress
11	6	Vietnam--Antiquities.	Library of Congress
12	1	Vietnam--Archival resources--France.	Library of Congress
13	5	Vietnam--Armed Forces.	Library of Congress
14	1	Vietnam--Armed Forces--History.	Library of Congress

Hình 8: Danh sách liệt kê những TĐĐM có chứa Từ khóa “Vietnam”

Danh sách TĐĐM được liệt kê trong những minh họa của các thư viện trên là được hiển thị theo cách truyền thống (có dấu “-” trước tiêu phân mục). Trong minh họa sau đây của Thư viện Quốc hội Hoa Kỳ, Danh sách TĐĐM sẽ không có dấu “-” trước tiêu phân mục. Hiện nay nhiều thư viện làm theo cách mới này, chẳng hạn như Thư viện Quốc gia Singapore, Thư viện Quốc gia Anh, Thư viện Quốc gia Úc, vv...

Thư viện Quốc hội Hoa Kỳ:

LIBRARY OF CONGRESS ONLINE CATALOG

Help Search Search History Headings List Titles List Request an Item Account Status Start Over

DATABASE: Library of Congress Online Catalog

Basic Search Guided Search

Search Text: library science

Search Type: Title* Author/Creator Browse **Subject Browse** Keyword* Command Keyword* Call Number Browse (LC Class) Call Number Browse (Other) LCCN-ISBN-ISSN* Series/Uniform Title Browse Author/Creator Sorted by Title

[*] indicates search limits available

Scroll down for Search Hints

25 records per page

Begin Search Clear Search Set Search Limits

Hình 9: Chọn Subject Browse trong giao diện tìm kiếm với từ khóa “*library science*”

◀ Previous Next ▶

#	Hits	Headings (Select to View Titles)	Type of Heading
[1]	8	Library science Vietnam	LC subject headings
[2]	67	Library science Vocational guidance	LC subject headings
[3]	9	Library science Vocational guidance	LC subject headings for children
[4]	1	Library science Vocational guidance Argentina	LC subject headings
[5]	1	Library science Vocational guidance Australia	LC subject headings
[6]	1	Library science Vocational guidance Australia Western Australia	LC subject headings
[7]	2	Library science Vocational guidance Bibliography	LC subject headings
[8]	1	Library science Vocational guidance Brazil	LC subject headings

Hình 10: Danh sách liệt kê những TĐĐM có chứa Từ khóa “*Library science*”. Danh sách TĐĐM được hiển thị theo kiểu mới (Không có dấu “-” trước tiêu phân mục)

MỤC LỤC TRỰC TUYẾN THƯ VIỆN VIỆT NAM

Có nhiều bất cập trong các hệ thống MLTT thư viện ở nước ta hiện nay. Ở đây chúng tôi chỉ đề cập đến phần Truy cập theo chủ đề liên quan đến TĐĐM với một vài minh họa, qua đó chúng ta cũng có thể nhận thấy rằng cả công cụ lẫn cán bộ biên mục đều có vấn đề.

Như chúng ta thấy, việc liệt kê danh sách TĐĐM để phản ánh Mục lục đề mục là yêu cầu tất yếu trong một Hệ thống MLTT. Thế nhưng hầu hết MLTT của các thư viện Việt Nam đều không làm điều quan trọng đó. Chỉ có Thư viện ĐH Khoa học Tự nhiên với phần mềm iPortLib là hiển thị danh sách TĐĐM trong hệ thống MLTT với đầy đủ ý nghĩa như được minh họa ở trên.

Một vài thư viện dùng phần mềm nước ngoài thì có hiển thị danh sách TĐĐM Tuy nhiên việc liệt kê này được thực hiện một máy móc là luôn luôn liệt kê toàn bộ hệ thống Mục lục đề mục một khi độc giả đưa vào bất cứ một Từ khóa có hay không có trong hệ thống, gây ra tình trạng nhiễu tin. Minh họa ở Hình 11.

You searched VNU Database - Chủ đề: Đại học quốc gia

Entries Found	Term List
2	Đại dương học.
2	Đại học và cao đẳng.
1	Đại học và cao đẳng -- Anh Quốc -- Nghiên cứu sinh.
2	Đại học và cao đẳng -- Quản trị -- Việt Nam.
2	Đại học và cao đẳng -- Việt Nam.
1	Đại học và cao đẳng -- Việt Nam -- Tuyển sinh.
2	Đại hội Đảng -- Tổ chức.
1	Đại hội Olympic quốc tế.
3	Đại phân tử.
1	Đại số đồng đều.

Hình 11: Ở đây TĐDM được gọi là “**Chủ đề**”. Tìm kiếm theo Chủ đề với từ khóa “**Đại học quốc gia**”. Một danh sách được hiển thị không liên quan gì đến chủ đề “**Đại học quốc gia**”

Tuy ta không thấy TĐDM có chứa từ khóa “**Đại học quốc gia**” nhưng hệ thống vẫn hiển thị danh sách TĐDM với các TĐDM khác có chứa từ “**đại**” hoặc “**học**”, đưa đến các TĐDM không cần thiết, gây nhiễu tin cho người tra cứu. Cách thể hiện như thế này còn gây những nhiễu khác, chẳng hạn như ta muốn tìm “**thư viện**” thì có cả “**thương binh**”; muốn tìm “**phần mềm**” thì phải duyệt qua “**Phần Lan**” trước!

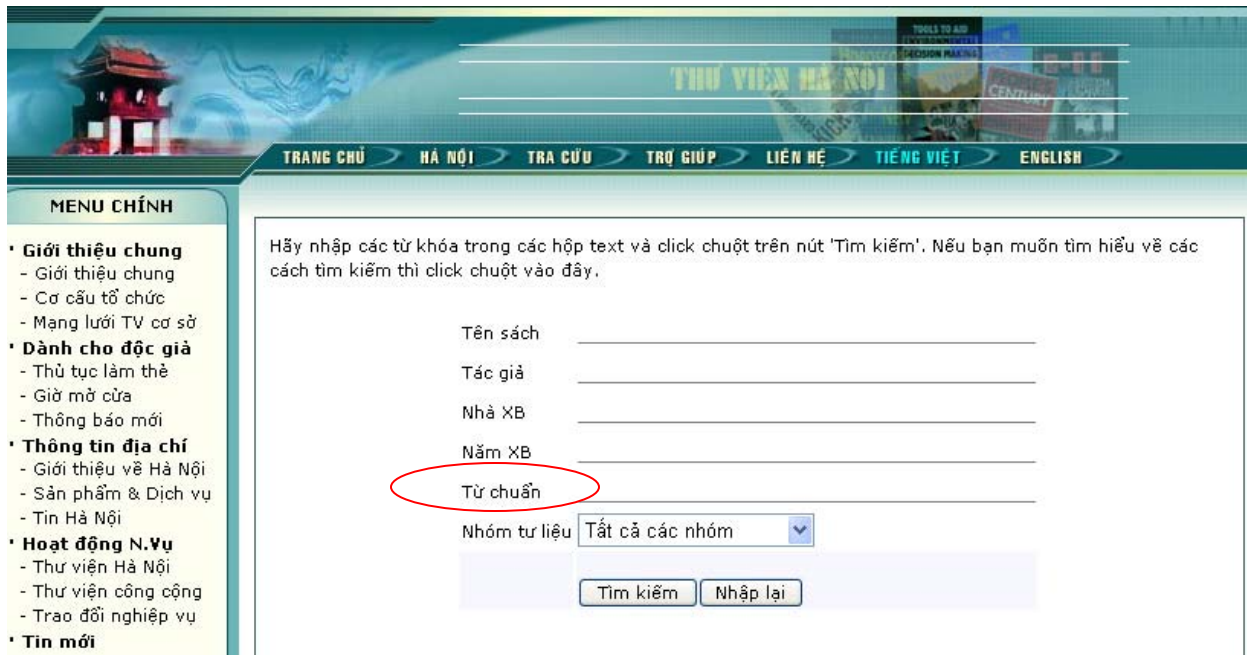
Nói chung, tình trạng cán bộ biên mục không hiểu rõ được ý nghĩa và mục đích của Mục lục đề mục là phổ biến. *Mục lục đề mục là một hệ thống các TĐDM được dùng để thể hiện nội dung sách và các tài liệu thông tin khác một cách ngắn gọn và bao hàm. Cần phải được liệt kê để độc giả dò tìm đề tài thích hợp trước khi chọn tài liệu cần tìm.*

Việc nhập nhầm giữa Từ khóa đề tài (Từ khóa tự do), Từ chuẩn và TĐDM cũng là nguyên nhân để tạo nên tình trạng trên. Sau đây là một vài minh họa.

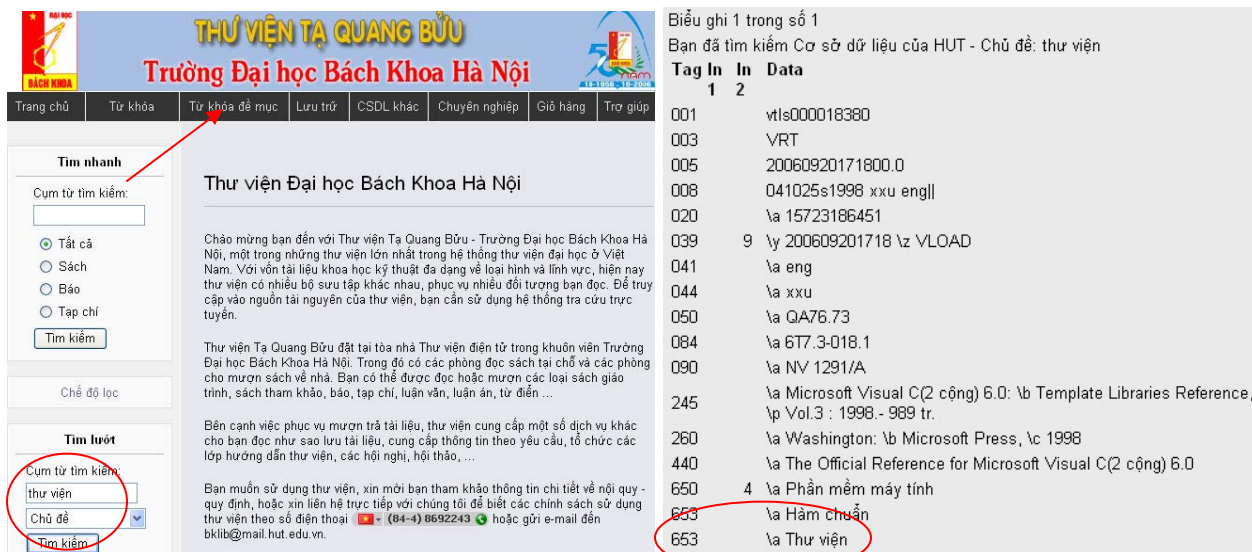
1. Hệ thống MLTT chỉ sử dụng Từ khóa: Hệ thống chỉ dùng Từ khóa đề tài (Subject Keyword): Định từ khóa một cách tự do để biểu thị chủ đề. Công việc này là chủ yếu dùng cho thông tin tư liệu chứ không phải là sách.

Hình 12: MLTT của Thư viện Quốc gia Việt Nam thể hiện việc tra cứu theo “**Chủ đề**”, thực chất là “**Từ khóa**”.

Hình 13: MLTT Thư viện Hà Nội thể hiện việc tra cứu theo “Từ chuẩn”.

Hình 14: MLTT Thư viện ĐH Bách Khoa Hà Nội thể hiện việc tra cứu theo “Chủ đề”. Thực chất là Từ khóa đề tài (Từ khóa tự do) biểu thị bởi trường 653 trong MARC.

Hệ thống MLTT của Thư viện ĐH Bách Khoa Hà Nội không thể hiện “Chủ đề” trong biểu ghi thư tịch cho độc giả tra cứu chỉ có trong biểu ghi MARC, chứng tỏ không xem yếu tố chủ đề là quan trọng điều này cũng chứng tỏ rằng cả chuyên viên kỹ thuật lẫn cán bộ biên mục không hiểu biết về TĐĐM (Subject Headings), do đó mới gọi Subject Heading bằng một thuật ngữ nghe rất lạ tai: **Từ khóa đề mục!**

2. Hệ thống MLTT không phân biệt giữa Từ khóa với TĐĐM: Có thư viện sử dụng TĐĐM với những tên gọi khác nhau: Đề mục chủ đề, Chủ đề đề mục, Từ khóa đề

mục, Thuật ngữ chỉ đề tài, vv... Những thư viện này quen dùng Từ khóa, nay du nhập thêm khái niệm Subject Heading và không được đào tạo một cách bài bản để sử dụng chúng. Cho nên đã đưa vào trong hệ thống MLTT một cách nhập nhằng và tùy tiện.

Có phần mềm chủ động sử dụng TĐĐM tiếng Anh thì gọi là TĐĐM, còn TĐĐM tiếng Việt thì gọi là Từ khóa.

Hình 15: MLTT TT Thông tin Thư viện ĐHQG Hà Nội chỉ thể hiện việc tra cứu theo “**Từ khóa**”. Nhưng trong biểu ghi thì vừa thể hiện **Từ khóa** vừa **TĐĐM**: Từ khóa thì Tiếng Việt, còn TĐĐM thì Tiếng Anh!

Hình 16: MLTT Thư viện ĐH Bách Khoa TP. HCM thể hiện việc tra cứu theo “**Chủ đề**”. Tìm kiếm theo Chủ đề với từ khóa “**Nước thái**” ta có Hình 17

Thư viện đã dùng luôn cả TĐĐM và Từ khóa cho sách. TĐĐM được dùng một cái tên lạ tai “**Từ khóa đề mục**” như của ĐH Bách Khoa Hà Nội. Điều lưu ý ở đây là ta tìm kiếm với “**Chủ đề**” nhưng với biểu ghi này Subject là “**Nước – Kiểm tra và xử lý**” và

Keyword mới là “*Nước thải*”. Ở hình 17 danh sách TĐDM hiển thị cũng là “*Nước thải*”, nghĩa là Thư viện đã không có sự rõ ràng giữa TĐDM và Từ khóa. Trong trường hợp này kỹ thuật tìm kiếm cũng đánh đồng Subject với Keyword, đồng thời kỹ thuật tìm kiếm này đã tách đôi cụm từ “*Nước thải*” tức là sẽ hiển thị tất cả những biểu ghi có từ “*Nước*” hoặc “*thải*”.

The screenshot shows a search interface with two main sections. The left section, titled 'You searched UT General Collection - Chủ đề: Nước thải', displays a list of 'Entries Found' and a 'Term List'. The 'Term List' includes 'Nước thải' (10 entries), 'Nước uống -- Tiêu chuẩn kỹ thuật' (16 entries), 'Nylons' (1 entry), and several other terms related to surgery, object-oriented programming, and environmental science. The right section shows a detailed record for 'Nước thải', including 'Physical Description' (890 tr.; 24 cm.), 'Note' (TARAS, MICHAEL J.), 'Subject' (Water treatment, Environment -- Water treatment, Water -- Analysis and Test, Xử lý nước, Môi trường -- Xử lý nước, Nước -- Kiểm tra và xử lý), 'Local Subject' (Kỹ thuật môi trường), 'Keyword' (Wastewater, Treatment, Nước thải, Xử lý).

Hình 17: Hết sức nhập nhằng trong hệ thống MLTT Thư viện ĐH Bách Khoa TP. HCM

Nhiều thư viện đại học Phía Nam chỉ sử dụng TĐDM để biên mục sách và tổ chức MLTT, chẳng hạn như Thư viện Khoa học Tổng hợp TP. HCM, Thư viện ĐH Mở, Thư viện ĐH Sư Phạm, TT Học liệu ĐH Huế, vv.... Tuy nhiên hầu hết không hiển thị danh sách TĐDM như là “**Mục lục đề mục**”. Khi tra tìm theo TĐDM mà MLTT không hiển thị được danh sách TĐDM tức là đã không thể hiện đúng chức năng của Mục lục đề mục.

Qua một số minh họa, chúng ta đã thấy sự nhập nhằng giữa TỪ KHÓA và TIÊU ĐỀ ĐỀ MỤC trong các hệ thống MLTT là đáng báo động. Điều này đã được ThS. Nguyễn Minh Hiệp đề cập trong bài viết “*Bản chất công việc định chủ đề*” – đăng trong *Tạp chí Thư viện Việt Nam* của Thư viện Quốc gia Việt Nam, Số 3(7) Tháng 9/2006.

3. Lạm dụng thuật ngữ OPAC

OPAC – Online Public Access Catalog có nghĩa là Mục lục Truy cập Công cộng Trực tuyến. Để một hệ thống MLTT được gọi là OPAC để thông tin, cụ thể là các biểu ghi thư tịch có thể trao đổi nhau giữa hai CSDL về mặt kỹ thuật và nhận biết nhau về mặt nghiệp vụ thư viện thì phải thỏa mãn hai yêu cầu:

- Chuẩn thư tịch – Bibliographic Standards tức là Chuẩn nghiệp vụ biên mục trong thư viện: MARC, AACR2, vv... trong đó hệ thống TĐDM phải được định theo đúng chuẩn của LCSH – Library Congress of Subject Headings
- Chuẩn kỹ thuật – Technical Standards tức là chuẩn của Công nghệ thông tin, trong đó chủ yếu là giao thức Z39.50. Đối với một số thư viện, nhất là các thư viện đại học thường chúng ta không có quyền tự chủ về hệ thống mạng, để có thể trao đổi dữ liệu qua giao thức Z39.50 vì yêu cầu Firewall phải mở một số cổng cần thiết để trao đổi dữ liệu với các cơ sở dữ liệu khác. Vấn đề này liên quan đến an toàn bảo mật của cả hệ thống mạng, do đó mà một thư viện trực thuộc trường đại học hay

một cơ quan chức năng cao hơn, thường không được phép mở các cổng dịch vụ này, nên không thể trao đổi cơ sở dữ liệu qua giao thức Z39.50 với các thư viện khác. Các thư viện nên xem lại chúng ta có quyền này hay không.

4. Quảng cáo trên giao diện phần mềm

- Một phần mềm bán cho khách hàng rồi thì không được đặt logo quảng cáo trên đó. Như ta thấy ở các Mục lục tra cứu của Thư viện nước ngoài ta không bao giờ nhìn thấy logo quảng cáo của các phần mềm mà chỉ thấy đề logo của Thư viện (Xem minh họa ở các thư viện nước ngoài đầu bài viết này);
- Ở Việt Nam một số thư viện sử dụng những phần mềm nghiêm túc không có quảng cáo trên đó như: Thư viện Trường ĐH Khoa học Tự nhiên TP.HCM, Thư viện Trung tâm Tin học ĐH Khoa học Tự nhiên, Thư viện Trường ĐH Mở TP.HCM, Thư viện ĐH Công nghệ Sài Gòn, Thư viện Khoa Thư viện-Thông tin ĐH Sài Gòn, Thư viện ĐH Ngân hàng, Thư viện Trường Giao thông Công chánh, Thư viện Trung tâm ĐHQG TP.HCM, Thư viện ĐH Bách khoa TP.HCM, Thư viện ĐH Khoa học Xã hội Nhân văn TP.HCM, và Thư viện ĐH Bách khoa Hà Nội. Xem minh họa Hình 1, Hình 11, Hình 14.
- Những thư viện khác sử dụng những phần mềm có quảng cáo tên và công ty viết phần mềm là không đúng. Thông thường, khi nhìn vào các MLTT này ta không biết được mình đang tra cứu ở thư viện nào bởi vì không hề thấy tên thư viện mà chỉ thấy tên phần mềm. Xem minh họa Hình 12 và Hình 15.

Vài nét phác thảo trên đây nhằm đưa ra một bức tranh về hiện đại hóa thư viện dưới góc độ ứng dụng các giải pháp tin học cho MLTT. Qua đó chúng ta thấy có nhiều vấn đề về nghiệp vụ và một ít về kỹ thuật. Do đó, chúng ta hoàn toàn tin tưởng vào những chuyên viên CNTT có thể giúp ta giải quyết. Hay nói một cách cụ thể hơn tất cả những phần mềm trong và ngoài nước hiện nay đều có thể đáp ứng yêu cầu phát triển hệ thống MLTT của các thư viện Việt Nam. Sử dụng có tốt và có đúng chuẩn hay không là vấn đề của người cán bộ thư viện. Cụ thể là **phải nâng cao nhận thức về vai trò quan trọng của Mục lục đề mục bằng cách phải học thật kỹ cách thiết lập Tiêu đề đề mục để phản ánh nội dung tài liệu.**

KẾT LUẬN

Việc sử dụng Phần mềm quản lý thư viện để tổ chức Hệ thống MLTT được xem như sử dụng công nghệ mới để hiện đại hóa thư viện. Điều này đòi hỏi chúng ta phải thay đổi những giá trị cũ để phù hợp với việc ứng dụng công nghệ mới. Vai trò người cán bộ thư viện quyết định sự thành công của việc ứng dụng này chứ không phải chỉ lệ thuộc vào công nghệ. Bài viết này nhằm minh họa một phần ý tưởng này và cảnh báo rằng chúng ta phải học cách yêu cầu nhà kỹ thuật phục vụ mình tới nơi tới chốn.

**Library's role has not changed,
but how we do it has changed.**

Dr. VARAPRASAD